

"İnsan, üç cihetle esmâ-i İlâhiyeye bir aynadır." Cümlesine binaen; insan kendine bakarak Allah'ı nasıl görebilir?

İnsan büyütülse kainat olur, kainat küçültülse insan olur. Kainatta umumi ve azametli olan imana dair hakikatler, insanda daha okunaklı ve minyatür bir şekilde yazılmıştır. Hakikatlerin büyük ve umumi şeklini okumak, herkese müessir olmaz; lakin minyatür ve okunaklı yazıları herkes rahatla okuyabilir.

İşte herbir insan, potansiyel olarak böyle kainat kadar geniş ve mükemmel bir vaziyette ve kıvamda yaratılmıştır. Allah'ın bütün isim ve sıfatları, kainatta dağınık ve azametli bir şekilde tecelli ederken, kainatın küçültülmüş bir modeli olan insanda, bu isim ve sıfatlar derli toplu ve temerküz şeklinde tecelli ediyor.

Öyle ise kainatta Allah'ı bize tanıtan ne kadar imana dair azametli mesele varsa, onun daha okunaklı ve minyatür şekli insanın cephesinde ve mahiyetinde yazılıdır. Bize düşen bu yazıları okumak ve anlamaktır. Enfüsi tefekkür insanın mahiyetinde ve cephesinde yazılı olan bu tevhid hakikatlerini okumak ve anlamak demektir. Bu sebeple insanın mahiyetini ve cephesini tarif eden sayısız divan ve kitaplar kaleme alınmıştır. Kainat afaki noktada Allah'ı ne kadar tanıtıyor ise, insanın manevi cephesi de Allah'ı o derece tanıtıyor.

İnsanın Allah'a olan işareti ve isimlerine olan mazhariyetini, Üstad Hazretleri şu şekilde beyan ediyor:

"BİRİNCİ NOKTA: İnsan, üç cihetle esmâ-i İlâhiyeye bir aynadır."

"Birinci vecih: Gecede zulümat nasıl nuru gösterir. Öyle de insan, zaaf ve acziyle, fakr ve hâcâtıyla, naks ve kusuruyla bir Kadîr-i Zülcelâlin kudretini, kuvvetini, gınâsını, rahmetini bildiriyor, vehâkezâ, pek çok evsâf-ı İlâhiyeye bu suretle aynadarlık ediyor. Hattâ hadsiz aczinde ve nihayetsiz zaafında, hadsiz a'dâsına karşı bir nokta-i istinad aramakla, vicdanı daima Vâcibü'l-Vücuda bakar. Hem nihayetsiz fakrında, nihayetsiz hâcâtı içinde, nihayetsiz maksatlara karşı bir nokta-i istimdad aramaya mecbur olduğundan, vicdan daima o noktadan bir Ganiyy-i Rahîmin dergâhına dayanır. Dua ile el açar. Demek her vicdanda şu nokta-i istinad ve nokta-i istimdad cihetinde iki küçük pencere, Kadîr-i Rahîmin bârgâh-ı rahmetine açılır, her vakit onunla bakabilir."

"İkinci vecih aynadarlık ise: İnsana verilen nûmuneler nev'inden cüz'î ilim, kudret, basar, sem', mâlikiyet, hâkimiyet gibi cüz'iyatla,

Kâinat Mâlikinin ilmine ve kudretine, basarına, sem'ine, hâkimiyet-i rububiyetine aynadarlık eder, onları anlar, bildirir. Meselâ, 'Ben nasıl bu evi yaptım ve yapmasını biliyorum ve görüyorum ve onun mâlikiyim ve idare ediyorum. Öyle de şu koca kâinat sarayının bir ustası var. O usta onu bilir, görür, yapar, idare eder.' ve hâkezâ..."

"Üçüncü vecih aynadarlık ise: İnsan, üstünde nakışları görünen esmâ-i İlâhiyeye aynadarlık eder. [Otuz İkinci Sözün Üçüncü Mevkîfînin](#) başında bir nebze izah edilen insanın mahiyet-i câmiyasında nakışları zâhir olan yetmişden ziyade esmâ vardır. Meselâ, yaratılışından Sâni, Hâlık ismini ve hüsn-ü takviminden Rahmân ve Rahîm isimlerini ve hüsn-ü terbiyesinden Kerîm, Lâtif isimlerini, ve hâkezâ, bütün âzâ ve âlâtıyla, cihazat ve cevahiriyle, letâif ve mâneviyâtıyla, havas ve hissiyatıyla ayrı ayrı esmânın ayrı ayrı nakışlarını gösteriyor. Demek nasıl esmâda bir İsm-i Âzam var; öyle de, o esmânın nukuşunda dahi bir nakş-ı âzam var ki, o da insandır."

"Ey kendini insan bilen insan! Kendini oku. Yoksa hayvan ve câmid hükmünde insan olmak ihtimali var."

"İKİNCİ NOKTA: Mühim bir sırr-ı ehadiyete işaret eder. Şöyle ki:"

"İnsanın nasıl ruhu bütün cesedine öyle bir münasebeti var ki, bütün âzâsını ve eczasını birbirine yardım ettirir. Yani, irade-i İlâhiye cilvesi olan evâmîr-i tekvîniyeye ve o emirden vücud-u hâricî giydirilmiş bir kanun-u emrî ve lâtife-i Rabbâniye olan ruh, onların idaresinde, onların mânevî seslerini hissetmesinde ve hâcatlarını görmesinde birbirine mâni olmaz, ruhu şaşırtmaz. Ruha nisbeten uzak, yakın, bir hükmünde; birbirine perde olmaz. İsterse çoğunu birinin imdadına yetiştirir. İsterse beden her cüz'ü ile bilebilir, hissedebilir, idare edebilir. Hattâ, çok nuraniyet kesb etmişse, herbir cüz'ü ile görebilir ve işitebilir."

"Öyle de **إِلَّا لَإِذْ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَوَيْلٌ لِلنَّاسِ مِنْ قِبَلِهِ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ دُخَانًا وَسَاءَ لِلنَّاسِ أَلِيًّا يُومًا Cenâb-ı Hakkın, madem Onun bir kanun-u emri olan ruh, küçük bir âlem olan insan cisminde ve âzâsında bu vaziyeti gösteriyor. Elbette, âlem-i ekber olan kâinatta, o Zât-ı Vâcibü'l-Vücudun irade-i külliyesine ve kudret-i mutlakasına, hadsiz fiiller, hadsiz sadâlar, hadsiz dualar, hadsiz işler, hiçbir cihette Ona ağır gelmez, birbirine mâni olmaz, o Hâlık-ı Zülcelâli meşgul etmez, şaşırtmaz. Bütününü birden görür, bütün sesleri birden işitir. Yakın, uzak birdir. İsterse bütününü birinin imdadına gönderir. Herşey ile herşeyi görebilir, seslerini işitebilir. Ve herşey ile herşeyi bilir, ve hâkezâ..."**

"ÜÇÜNCÜ NOKTA: Hayatın pek mühim bir mahiyeti ve ehemmiyetli

bir vazifesi var. Fakat o bahis, Hayat Penceresinde ve Yirminci Mektubun Sekizinci Kelimesinde tafsili geçtiğinden, ona havale edip yalnız bunu ihtar ederiz ki:"

"Hayatta hissiyat suretinde kaynayan memzuç nakışlar, pek çok esmâ ve şuûnât-ı zâtiyeye işaret eder, gayet parlak bir surette Hayy-ı Kayyûmun şuûnât-ı zâtiyesine aynadarlık eder. Şu sırrın izahı, Allah'ı tanımayanlara ve daha tam tasdik etmeyenlere karşı zamanı olmadığından, kapıyı kapıyoruz."(1)

(1) bk. [Sözler, Otuz Üçüncü Söz Otuz Birinci Pencere.](#)